

Sopelimen

NESODDEN
HISTORIELAGS
ÅRSSKRIFT
2009

INNHOOLD

Side

Nordstrand Steinbrudd	4
Ulvemor fra Jaer	10
En konfirmasjonsdag av de sjeldne	16
Husmannsminner i Nesoddmarka	21
Ordfører Joh. Johnsen forteller	27
Schrader Gartneri – en blomstrende virksomhet	31
En landhandler etablerer seg på Fjellstand ...	40
Bidrag til våre samlinger	47

Forsidebildet: Sandaker søndre rundt 1890.

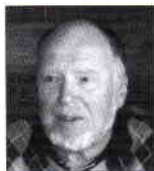
Artikkelforfattere i Sopelimen 2009

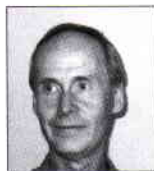
*Gunnhild
Hokholt
Bjerve*

*Lasse A.
Andresen*

*Tore
Granerud*

*Stein
Turtum-
øygard*

*Harald
Lorentzen*

Redaktør av Sopelimen 2009: Harald Lorentzen

Redaksjonskomité for Sopelimen 2009:
Styret i Nesodden Historielag

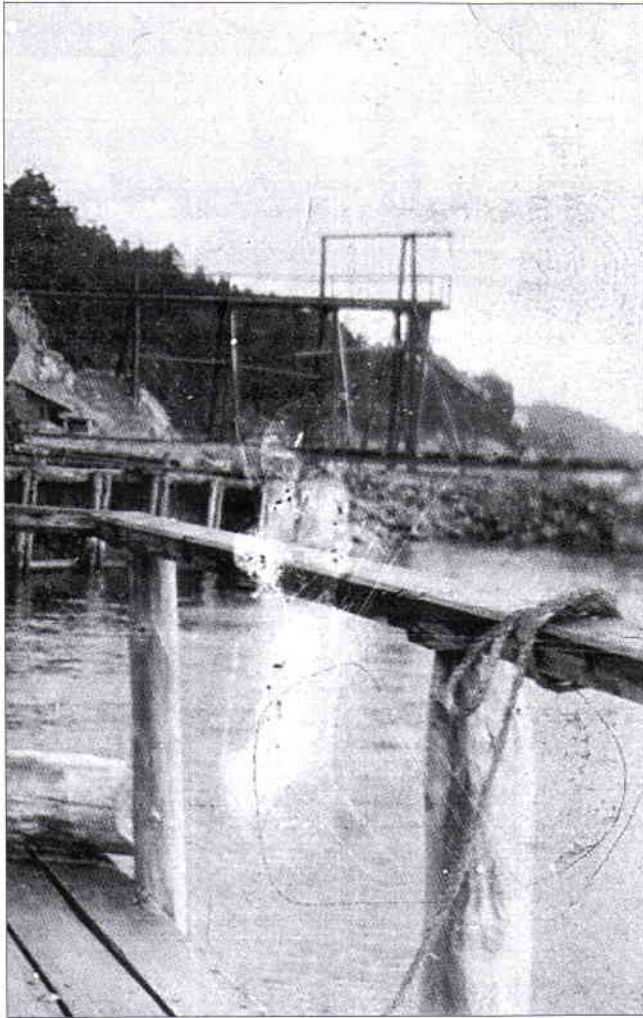
Nordstrand Steinbrudd

Av Lasse A. Andresen

I 1904 ble en stor tomt solgt ut av Kvistemyr. Det var arkitekt Alf Hurum som var kjøper, og tomten fikk navnet Hurumbekken. Dette var tomten syd for Kvistemyrdammen. Tomten strakte seg ned mot sjøen og bort mot Granerudstøa. Arkitekt Hurum kalte tomten sin for Hurumbekken, men den skulle senere få et mer kjent navn – Nordstrand Steinbrudd. Arkitekt Hurum drev et sandtak i Hurum, og nå begynte han også et steinbrudd her på Nordstrand. Mesteparten av stenen ble skipet til Oslo havn, hvor havnevesenet brukte materialet til kaier.

Sommeren og høsten 1909 kom det tre svenske steinarbeidere med hver sin familie: Sigurd Olson og Frantz Danielson som var gift med hver sin søster, Olga og Emma, samt steinhuggeren Jan Eriksson. Sigurd Olson og Frantz Danielson ble på Kvistemyr i ett år før de reiste videre til Kristiania sammen med familiene. Jan Eriksson som hadde hele syv barn ble i arbeid på Nordstrand til 1915. Han fikk jo selskap av en svenske som skulle bli bofast på Nordstrand – Axel Karlsson. Da Hurum døde i 1918, ble bruddet overtatt av Oslo Havnevesen i noen år.

I 1930 var maskinene i en elendig forfatning. Man måtte anskaffe en ny råoljemotor og en ny silo med fordelingstrommel, i tillegg måtte de bygge ny brygge. Etter hvert som Oslo havn ble utbygget, ble behovet for stein mindre, og i 1933 besluttet så havnevesenet å

Det eldste bilde vi har er fra utskipningskaaien. Bildet er fra 1920-tallet.

selge bruddet. Det var ingen lett sak å selge et steinbrudd, og man måtte investere ytterligere i maskinutstyr, nå i en ny steintrommel. Etter tre år tok arbeiderne over bruddet på leiebasis og kjøpte det senere for 50.000 kroner.

Etter ytterligere tre år, i 1939, ble bruddet overtatt av A/S Svelviksand som drev sandtak i Svelvik. Dette firma skulle drive bruddet fram til det ble lagt ned i 1966.

I 1964 var bedriften registrert med 12 mann. Formannen het Østmo. Produksjonen var stor. Hvert år knuste de vel 1/2 million hektoliter stein. En fjerdepart av dette gikk til forbruk på Nesodden, hvor kommunen og Statens veivesen var avtagere. Det var ulike sorteringsgrader, fra grovpukk til veigrus. Fjellet i steinbruddet var hardt, og det slet mye på all redskap som ble brukt.

På denne tida var utvinningsteknikken lagt om, og det ble bare

Øverst t.v.: Fortøyningsbøya var en yndet badeplass.

Øverst t.h.: Forfatteren har funnet bøya blant busker og kratt.

Nederst: To av arbeiderne ved bruddet på 1960-tallet.

Luftfoto som viser Nordstrand Steinbrudd på begynnelsen av 1950-tallet. Under: Steinbruddet var en farlig arbeidsplass.

skutt store salver. En slik skuddsalve løsnet 3.500 kubikkmeter stein og de boret 40 hull, hvert av dem 15 meter dypt. Disse ble så fylt med 1200 kg sprengstoff.

I 1950- og -60-årene sto støvskyene utover Oslofjorden. Slepebåtene «Svelviksand» og «Nordryggen» hentet lekter på lekter ved kaien full-lastet med pukke og singel, og motorlekterne «Troy» og «Topper» lastet sine grushauger og forsvant utover fjorden. Det var liv og røre i bruddet den gang. Etter hvert ble utskipingen av steinmasse overført til landtransport, og store lastebiler ful-

*Det ble et stort sår i naturen etter at driften var lagt ned.
Foto fra ca. 1980.*

le med pukkestein slet seg opp de bratte bakkene i Nordstrand.

Vi kjenner ikke til så mange formenn eller bestyrere i bruddet, men Brennemo var bestyrer og reparatør i mange år på 50-tallet. Han bodde med familien sin i det gule huset på pynten ved Kvistemyrdammen. Dette var formannsboligen i alle år. Barna syntes fru Brennemo var av den kjempesnille sorten, og hit dro stedets barn, for her fikk de alltid gode kaker. Etter Brennemo overtok en danske som het Hansen. Han ble etterfulgt av Thor Karlsson fra Nordstrand. Deretter het sjefen Østmo, og til slutt Rustad som bodde her med familien sin fra 1965 til bruddet ble lagt ned i 1966. I noen få år ble huset brukt som feriehus noen uker midt på sommeren, før det ble stående tomt i mange, mange år.

Sommeren 2003 blir det igjen liv i den gamle formannsboligen. Terje Riisberg, en kjent Nesodden-kunstner, har endelig fått kjøpe drømmestedet sitt.

Inspirert av utsikten fra denne tomten får vi nok se mange kunstverk i årene framover.

*Idag er vegetasjonen i ferd med å ta over det gamle steinbruddet.
Foto fra vinteren 2003.*

Arbeiderne bodde i brakka nede ved sjøen. Svenske Allan med bare én arm var en av disse. Her bodde også hans noe tilbakestående sønn som het Willy. Vi var litt redd Allan, han minnet oss om kaptein Krok fra Disney-bladene. Steinbruddet vinteren 2003.

Ulvemor fra Jaer

Av Gunnhild Hokholt Bjerøe

Akela kalles hun, og har vært «mor» til generasjoner av ulvunger på Nesodden. 92 år gammel brenner hun fortsatt for speidersaken.

Det lille huset i Haslehagen er fullt av speiderminner. På veggene henger diplom fra lederkurs og æresbemerkinger. I bokhylla finnes fotoalbum fulle av leirliv og speideransikter fra hele verden. I hjørnet står totemet til Nesoddens aller første ulvflokk for de minste speiderne, et dyrehode i tre.

Det lille huset i skogen er hjemmet til Mary Elise Horgen, som altså er bedre kjent under «jungelnavnet» Akela. Hun og mannen Hans drev speidergruppa 1. Nesodden/Jaer i omkring 25 år, fra begynnelsen av 1960-tallet. Det er årtier fulle av minner.

– Jeg kunne fylt en hel bok, sier Akela, som har lagt strikketøyet til side – ett av 14 par sokker som skal være ferdig til jul – og byr på hvetekake og kaffe.

Tross alderen er hodet fortsatt sprekt. Datoer og årstall er ikke hennes sterke side, det er navn på ulvungene hennes som lettest kan fiskes fram fra hukommelsen. For det er menneskene Akela er opptatt av.

– Tenk på alle de fine ungene jeg har blitt kjent med! Vi hadde unger fra Tangen og Frogn, fra Fjellstrand og Fagerstrand, forteller Akela.

Jaer var nemlig den første speidergruppa på Nesodden som ga et tilbud til de minste, fra rundt 7 år og opp til storspeideralder, og

derfor kom unger langveisfra for å bli med.

Jungelliv

Det var mens yngstesønnen gikk i speideren at vervet som leder av troppen ble ledig. Hans Horgen tok over etter Knut Strand som troppsleder, og kort etter kom spørsmålet om å starte opp ulveflokk for de yngre gutta. Etter et møte på Jaer skole ble Mary til Akela.

Hans hadde speiderlivet med seg fra oppveksten i Drammen, selv hadde Mary vært med ungene på speideraktiviteter. Men lederkursene speiderforbundet arrangerte lærte henne mye, og hun gikk inn for oppgaven med liv og lyst.

– Vi lærte å bruke av det vi så rundt oss og det vi opplevde. Og så var det naturen, det som grodde av trær og blomster, forteller hun.

Slik det fortsatt er for dagens småspeidere, utgjør historiene om Mowgli fra Rudyard Kiplings Jungelboken, sammen med fantasi og lek, rammen for flokkens aktiviteter. En av dem var ulvejakt etter aper.

– Vi hadde hengt ut tau i trærne som var «apehaler». Så skulle ungene gå ut og «fange» dem. De hadde akkurat lært å knyte båtmannsknop, og etterpå skulle de knyte sammen halene, forteller Akela.

– De syntes det var så spennende å gå på jakt at de nesten ikke turte å gå ut, mimrer Akela.

Litt kreativitet og fingernemhet kom godt med når aktivitetene på møtene skulle planlegges. Akela klippet ut dyrespor av papp og

En gjeng Jaer-speidere på landsleir, trolig for omkring 50 år siden. Til høyre står Arild Andersen, mens Hans og Marys sønn Knut står i midten.

la dem ut i skogen, slik at ungene skulle følge dem. Tegnestifter med fargerike hoder ble «borrer», som kunne sette seg fast i pelsen på ulvene. Ulvflokken ble sendt ut for å plukke borrene som Akela hadde festet i trærne.

Hennes plansjer av laminert papir med bilder av fugler og dyr er fortsatt i bruk for å lære dagens småspeiderflokk om livet i skogen.

Bare gutter

Da Mary og Hans startet som speiderledere, var det bare guttespeider på Jaer. Akela startet jenteklubb ved siden av der håndarbeid var en viktig ingrediens, slik som å hekle sofaputer, som ble gitt som gave til aldershjemmet, eller å dyrke fram svibler som også gledet de gamle før jul.

Men de syntes det var for galt at ikke jentene skulle få være med på speiderlivet, og spurte den sentrale speiderledelsen om det var ok å ta inn jenter i troppen, lenge før Norsk Speiderpikeforbund og Norsk Speiderguttforbund slo seg sammen i 1978. Den daværende generalsekretæren, Odd Hopp, påpekte at det ikke var i tråd med reglene, men ga likevel et slags samtykke.

Akela kan ikke huske at noen av gutta protesterte mot å få med jentene. I speidersangene ble «speiderbror» byttet ut med «speidervenn». Verre var det ikke.

Årlig tur til Tjernsbråtan

Mens Hans hjalp kona med småspeiderne, hjalp Mary til med de store. Hun ble med på turer og leirer.

– Jeg har vært på seks landsleire, forteller Akela.

Dessuten fikk hun med seg verdensjamboreen på Lillehammer i 1975, en internasjonal leir som samlet over 17.000 speidere fra hele verden.

For småspeiderne var den årlige turen til Tjernsbråtan blant høydepunktene. Det var leker og selvfølgelig jungeljakt, det som andre gjerne kaller for natursti.

– Det var mye forarbeid. Det nytter ikke å komme uten ferdig program, for da blir det bare rot, sier hun.

Leirliv hører med når man velger speiderlivet. Her er Mary, alias Akela, og Hans Horgen fotografert utenfor teltet, trolig på landsleir på Åndalsnes i 1976.

Akela sier de ofte hadde sommeravslutningen på disse turene.

– En av gangene var det så varmt, og det var en gjøk som gol hele natta, forteller Akela. Ungene hadde vanskelig for å sove, men Akela visste råd:

– Da fortalte jeg et eventyr fra vinteren, at det var så kaldt at det gnistret. Da krøp de ned i soveposen, ler hun.

Et sted å være

Den første tiden herr og fru Horgen drev speidergruppa på Jaer, hadde de ikke noe eget lokale. Det var hagen i skogen ovenfor Burmaveien (Fundingrudveien) som var basen. Akela mener det

var 24 ulvunger som ble tatt opp i flokken første gang. Det var bare å håpe på godvær på møtedagene.

– Men hvis det regnet, var vi inne. Det gikk det óg. Ikke noe gikk i stykker, smiler Akela.

Etter hvert vokste ønsket om å skaffe en egen speiderhytte. De sikret seg hytta som fotballklubben hadde ved Jaerbanen. Den hadde verken vinduer eller strøm, men ved hjelp av innsats fra foreldrene fikk de satt hytta i stand. På slutten av 1970-tallet ble den utvidet med et bygg som ble flyttet fra Tangen sentrum. Det kostet både «lobbyvirksomhet» og penger å få det til, og det sies at Horgen selv bidro med et ikke ubetydelig beløp.

Akela og Hans brukte mange timer på å sette hytta i stand. Innvendig ble veggene pyntet med et bilde Hans hadde malt av St. Georg, speidernes skytshelgen, i kamp med dragen. Og store trefigurer av Shere Khan, Bagheera og de andre dyrene fra Jungelboken prydet veggene, også de formet av Hans' hender.

Gjorde alt i fellesskap

Mary og Hans gjorde nesten alt i fellesskap, slik det var siden de giftet seg i 1936, flyttet til Nesodden da krigen brøt ut i 1940, og til Hans døde. Det var sølvarbeid som var inntektskilden for begge to: De pusset mønstret sølvtoy, og la emalje. Etter først å ha hatt verksted på Hasle gård fikk de satt opp et verksted i Haslehagen.

Selv om de tilbrakte arbeidsdagen sammen, gikk de ikke lei hverandre.

– Vi kunne sitte og prate til langt på natt. Vi var sjelevenner, smiler Akela.

Speiderlivet ga en fin avveksling til den stillesittende jobben på verkstedet.

– Det var det livet besto av: arbeid, familien og speider'n, sier Akela.

Innsatsen hun og Hans la ned for speideren på Jaer gjennom 25 år er uvurderlig. Derfor var det nok ikke bare lett å gi fra seg «livsverket» til nye krefter rundt 1985.

Men Akela hadde fortsatt mer å gi, og de siste 20 årene er det me-

nighetshuset som har fått glede av innsatsen. År etter år strikker hun nisser og sokker til den årlige julebasaren.

Likevel, det er nok speidersaken som ligger Akelas hjerte aller nærmest. Slik hun rundhåndet delte ut kamferdrops til «ulvungene sine», deler hun fortsatt ut klemmer til dem når de krysser hennes vei, enten det er på 17. mai eller julebasar. Små visdomsord får man med på kjøpet.

- Speiderveien er menneskeveien, sier Akela.
- Du må hver dag forbedre deg selv.

En konfirmasjonsdag av de sjeldne

Av Harald Lorentzen

Søndag 1. oktober 1871, 17. søndag etter trefoldighet, var konfirmasjonsdagen for 15 gutter og 15 piker fra Nesodden. Da de og familiene vandret til den vakre Nesodden kirke, visste de lite om hva denne dagen skulle bringe. Konfirmantene hadde pugget sin katekismus hos soknepresten Johan Andreas Welhaven i mange måneder, og nå var de klar for å bekrefte sitt dåpsløfte.

Den 46 år gamle soknepresten var året før kommet til Nesodden. Menigheten hadde fylt kirken helt opp, ikke minst oppe på det nye galleriet var det mange som ville bivåne denne store begivenheten. Høymessen startet, men plutselig ble det helt kaos i kirken. Vi lar sokneprest Welhaven fortelle hva som skjedde:

«Gudstjeneste i Næsodden kirke der denne dag tages i brug efter en Restaurasjon. Ved denne gudstjeneste skulde en hellig Konfirmasjonshandling udføres, men gudstjenesten afbrydes under Høymessesalmen ved nedstyrtning av Galleriet, der knækkedes under en stor menneskemasse. Flere mennesker ble mer eller mindre beskadiget, kun enkelte livsfarlig.»

Hva var egentlig bakgrunnen for denne tragiske hendelse?

I 1860 var kirken i privat eie ved Maren Monsdatter Grisbo. Hun ville kvitte seg med denne kirken som mannen hennes Johan Chris-

*Maren Monsdatter Grisbo
1795–1881 var selgeren av Nesodden
kirke.*

*Johan Andreas Welhaven var
sokneprest den famøse konfir-
masjonsdagen*

tiansen hadde arvet i 1834. Han var nå død, og enken ville altså selge den. Nesodden kommune kjøpte kirken for 40 spesidaler, en lav sum, men den var i dårlig forfatning, og det ville derfor koste mye å sette den i stand.

Så fulgte noen år med møter og diskusjoner om hvorledes man skulle utføre denne reparasjonen. I 1865 kunne man enes om at man skulle foreta en mindre reparasjon av kirken. Byggmester Meyer uttalte at det «efter hans skjøn ikke kunne opdages, at tømmerverkæt, hverken i Kirkens tårn eller i Røst, i nogen maade lider af beskadigelse». Her skulle man kun foreta noen små utbedringer, og det passet jo kommuneøkonomien godt. Dette innebar blant annet at man satt inn et tredje vindu i skipet, og tak og tårn ble reparert. Tidligere hadde man et lite galleri på den nordre vegg i skipet, samt to

«char» (innelukkede sitteplasser) der oppe. Oppgangen til disse var fra skipet. Nå mente byggmesteren at de skulle bygge et stort galleri med oppgang fra våpenhuset (slik det er i dag).

Utover sommeren 1871 gikk arbeidet sin gang, og 2. juli holdt Welhaven den siste gudstjenesten i Nesodden kirke før arbeidet tok til for fullt. Deretter holdt presten prekener på gårdene Søndre Myklerud, Svestad og Berger i tillegg til gudstjenestene i Oppegård kirke.

Så var det altså at galleriet skulle innvies den famøse konfirmasjonsdagen 1. oktober, og med et tragisk resultat. Det måtte repareres igjen, men denne gang var arbeidet gjort unna på tre uker, for den 22. oktober 1871 kunne konfirmantene på ny komme til kirken, og denne gangen gikk alt bra.

Det kan derfor være på sin plass å gjengi navnene på konfirmantkullet fra høsten 1871:

Gutter:

EMIL CHRISTIANSEN FROGNER, født på Kjernhougen 1856.

Far: Fraktemann Christian Frogner, Mor: Karen Olsdatter.

OLAVUS HANSEN, født på Krange 1856.

Far: Gårdbruker Hans Bentsen, Mor: Karen Olsdatter.

JOHAN THORVALD HANSEN, født på Dammyren 1855.

Far: Hans Nilsen, Mor: Karen Thomasdatter.

JOHAN ADOLF KARLSEN, født på Grøstad 1856.

Far: Husmann Carl Christiansen, Mor: Pauline Natale
Andreasdatter.

ANTON ANDREASEN, født på Møllebakken 1856.

Far: Selveier Andreas Hansen, Mor: Anne Kirstine Johansdatter.

CHRISTIAN JOACHIM NILSEN, født på Grisbo 1854.

Far: Gårdbruker Nils Larsen, Mor: Golette Christiane Jonsdatter.

MIKAL KARLSEN, født på Svestad 1855.

Far: Gårdbruker Carl Brochmann Svestad, Mor: Julie Petra Svestad

KARL PETERSEN, født på Langfjeld 1857.

Far: Gårdbruker Peter Anton Johannesen, Mor: Elen Sophie
Hansdatter.

HANS CHIRSTIAN EVENSEN, født på Braanen 1856.

Far: Forpakter Even Olsen, Mor: Ingeborg Hansdatter.

THORVALD CHRISTIANSEN FOLLESTAD, født på Hurum 1857.

Far: Gårdmann Christian Adamsen Follestad, Mor: Gunhild
Hansdatter.

OLE CHRISTIAN TORGERSEN, født på Bækkbråtan 1856.

Far: Lægdslem Torger Jonsen, Mor: Larine Hansdatter.

IVER CHRISTIANSEN, født på Nyborg 1856.

Far: Gårdmann Christian Svendsen, Mor: Berte Karine Nilsdatter.

JOHAN AUGUST THORESEN, født på Næsodtangen.

Far: Fisker Martin Thoresen, Mor: Anne Kristine Andreasdatter.

HANS MARTINIUS MARTINSEN, født på Steilene 1856.

Far: Fisker Johan Martin Andreasen, Mor: Maren Pedersdatter.

JOHAN PETER CHRISTIANSEN, født på Brænnengen 1856.

Far: Arbeidsmann Christian Johannesen, Mor: Karen Pedersdatter.

Piker:

MATHILDE HENRIETTE HOLT, født 1855 i Hølen

Far: Gårdbruker Andreas Christensen Holt. Mor: Helene Nilsdatter.

ELEN MARIE SYVERSDATTER, født 1855 Vestre Løes

Far: Gårdmann Syver Bergersen. Mor: Elen Marie Pedersdatter.

THEA JOHANNESDATTER, født 1857 på Løeshagan

Far: Gårdmann Johan Hansen. Mor: Elen Marie Pedersdatter.

HANNA BOLETTE MARTINSDATTER, født 1856 på Sjødalingen i Oppegård

Far: Husmann Martin Pedersen. Mor: Maren Pedersdatter.

NETTA JOHANNE BALTZERSDATTER, født 1856 på Hasle eie

Far: Båtfører Baltzer Larsen. Mor: Christine Gunhild Nilsdatter.

MAREN ALETTE CHRISTIANSDATTER, født 1856 på

Tangenbråten

Far: Husmann Christian Hansen. Mor: Berte Olsdatter.

MARTE HELENE HANSDATTER, født 1856 på Solbergbråtan

Far: Selveier Hans Engebretsen. Mor: Marte Pauline Michalsdatter.

OTHEA MATHILDE OLAFSDATTER. født 1856 på Storrud.

Far: Gårdmann Ole Larsen. Mor: Martine Laurentse Jensdatter.

GURINE OLAVA SVENDSDATTER. født 1856 på Flaskebæk.

Far: Husmann Sven Johannesen. Mor: Maren Karine Olsdatter.

HANNA MATHEA ANDERSDATTER. født 1857 på Kallestad.

Far: Fisker Anders Hansen. Mor: Oline Marie Andersdatter.

KAROLINE ANDREASDATTER. født 1856 i Froen, Ramnæs

Far: Gårdmann Andreas Christiansen. Mor: Inger Christiansdatter.

KAREN JULIE KARLSDATTER. født 1857 på Flatebybråtan.

Far: Husmann Carl Hansen. Mor: Karen Johannesdatter.

ANDRINE CHRISTIANSDATTER. født 1856 I Vestby.

Far: Husmann Christian Andreasen. Mor: Ingeborg Caspersdatter.

HANNA EMILIE ANDREASDATTER. født 1856 i Brevig i Frogn.

Far: Fraktemann Andreas Hansen. Mor: Grete Engebretsdatter.

MAREN AMALIE JØRGENSEDATTER. født 1856 i Frogn.

Far: Gårdmann Hans Jørgen Hansen. Mor: Anne Sophie

Husmannsminner i Nesoddmarka

Av Stein Turtumøygard

Vi som ferdes mye i skogen på Nesodden, finner ofte spor etter tidligere nesoddinger. Det kan være en gjengrodd skogsvei, en gammel grunnmur, noen frukttrær eller kanskje en syrinbusk. Dette er minner fra den tiden da det bodde mye folk i skogen. På 1800-tallet – husmennesenes århundre – var det over hundre husmannsplasser på Nesodden. Faktisk var annenhver nesodding husmann.

Etter hvert som husmannsvesenet døde ut, ble mange av plassene innlemmet i gårdene eller omgjort til småbruk. Men en del av dem ble bare forlatt. De vokste igjen og ble glemt, og er i dag ruiner i skogen. I 2004 gjennomførte Historielaget en merking av 20 slike gamle plasser. Vi ryddet rundt ruinene og satte opp skilt med litt historisk informasjon om stedet og de som har bodd der. Skiltene kan du finne spredt over hele Nesoddmarka – fra Kallestad i nord til Rødhullet i sør.

Plassene ved Bergerbanen

Mange av disse gamle plassene er spennende turmål. Kanskje du har lyst til å bli med på en liten historievandring? Vi starter ved Flaskebekk-krysset og følger Gamle Skoklefaldvei langs Flaskebekkjtjernet. Dette er den gamle bygdeveien som gikk fra Flaske-

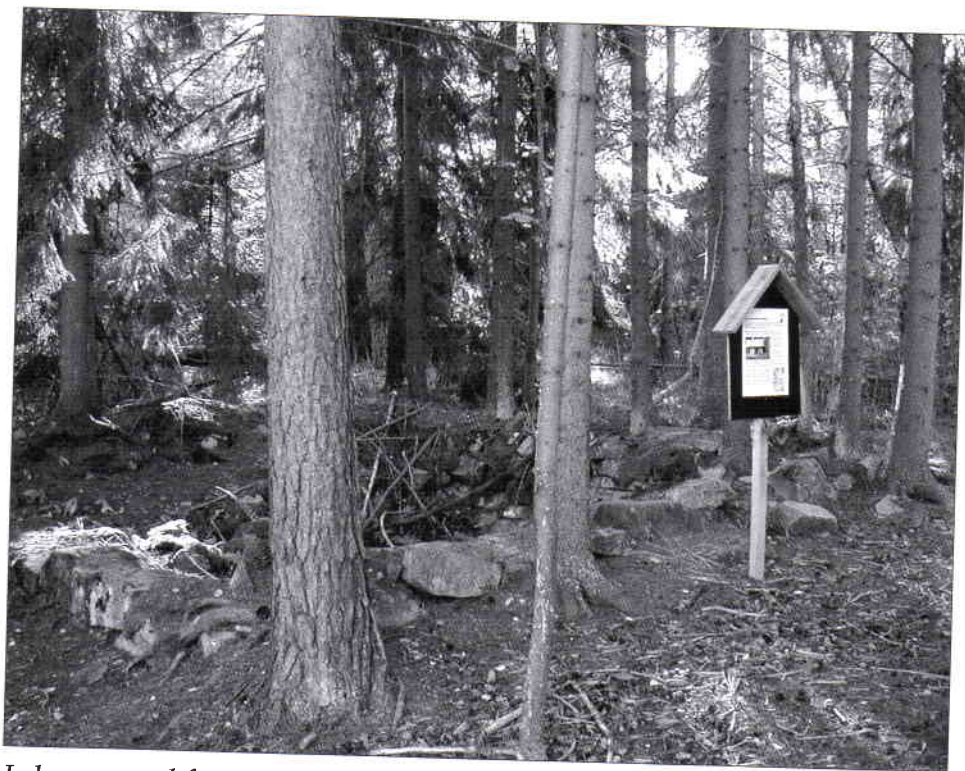
bekk brygge og sørover Nesodden. Rett oppe i skogen passerer vi det første av Historielagets skilter – på husmannsplassen Kallestad. Plassen ble anlagt i 1868 av Christian Didriksen Tranaas, som var husmann under Vestre Skoklefall. I husmannskontrakten forpliktet Christian seg til at han «i egen Person skulle være i beredskap til all slags arbeid». Gjennom årene bodde det mange familier på Kallestad, helt til husene ble brent ned på 1960-tallet.

Bygdeveien leder oss videre ned til Vestre Skoklefall gård, og herfra opp bakken bak det nye hestesenteret. Skogen blir tettere, og snart er bygdeveien bare en gjengrodd sti. Vi ender opp ved en stor ruin: husmannsplassen Fagerås, som ble ryddet av husmannen Halvor Andersen Tangen rundt 1850. Halvor dyrket den store Haukemyra litt lenger vest. Der borte ligger også en annen husmannsplass – Isakstubråtan – som tilhørte Berger. Plassen ble nedlagt for to hundre år siden, men grunnmuren er fortsatt lett å få øye på – kloss inntil lysløypa.

Vi passerer Bergerbanen, og finner igjen bygdeveien oppe ved Berger gård. Herfra går den sørover langs riksveien. Men fra Berger kan vi også følge den gamle kjøreveien oppover i skogen mot To gård. Og ved denne veien – rett ovenfor Berger – rager enda et av Historielagets skilt midt i et hogstfelt. Det markerer grunnmuren etter husmannsplassen Vamyra. Det var Svend Vassmyra som bodde her for to hundre år siden, og han dyrket myrene sørover mot Sandaker. Hele dette området var åker den gangen. Du kan fortsatt finne gamle steingjerder, steinhauger og grøftesystemer langs stien.

Fra Røer til Bleksli

Fra Berger gjør vi nå et stort sprang noen kilometer mot sør. Der ligger Røer, som er en av Nesoddens største gårder. Røerskogen går fra fjord til fjord, og her bodde det naturligvis mange husmenn. En av dem var smeden Johannes Løvestad, på husmannsplassen Smedsrud. Den ligger midt i stien som fører fra Bjønnesteinen mot Baltsrudveien. Her sto det hus helt frem til 1920-tallet, og senere var Smedsrud en populær danseplass for ungdommen. Et stykke lenger oppe i skogen – der skiløypa passerer Jonsrudjordet – lå de to

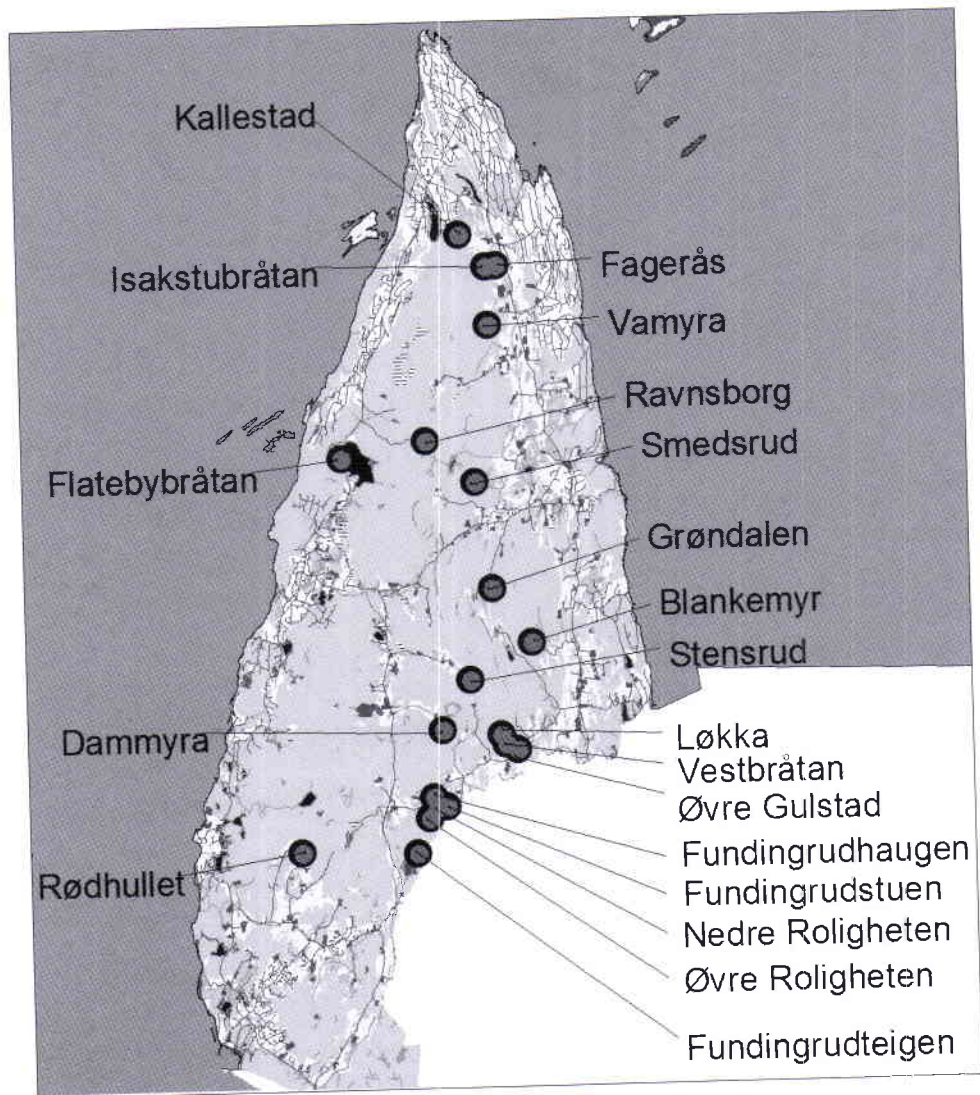
I skogen nord for Bergerbanen ligger ruinen av husmannsplassen Fagerås.

husmannsplassene Ravensborg. Her bodde husmennene Mons og Marte Ravensborg på hver sin haug.

Fra Ravensborg-jordet fører en gammel, gjengrodd skogsvei innover mot husmannsplassen Bleksli. Denne plassen er fortsatt bebodd, og derfor ikke skiltet. Men på andre siden av drikkevannet – kloss inntil riksveien – finner du et skilt ved ruinene av den nedlagte plassen Flatebybråtan.

Langs Kirkeveien fra Gjøfjell

Nå forflytter vi oss helt sør i bygda – til Myklerud. Før Gjøfjell kapell ble bygget i året 1900, var Nesodden kirke den eneste i sognet. Hver søndag samlet Myklerud-beboerne seg ved Kirkegrinda nord

Historielaget har merket 20 gamle plasser i Nesoddmarka.

for Gjøfjell. Herfra gikk turen til kirken i samlet flokk langs Kirkeveien. Etter hvert som følget passerte gårdene, sluttet nye folk seg til opptoget. Også husmennene var med.

La oss gjøre et sprang tilbake til 1800-tallet. Vi skal bli med på en slik vandring langs Kirkeveien, og møte noen av husmennene underveis.

Opptoget vårt starter tidlig søndag morgen fra Kirkegrinda. Forrest rir som vanlig gamle Anne Marie Ellefsdatter fra Gjøfjell. Hun bærer et dåpsbarn i armene – dette har vært hennes faste oppgave så lenge folk kan minnes. Bakerst går skredderen Johan Mathisen, mørk i blikket. Han er husmann på Rødhullet, oppe i bakken bak Langfjeld. Johan er fattig, og har forøkt å tigge litt penger av naboen. Men noen har klaget til fattigkommisjonen, og nå truer de med å sende ham ut av bygda.

Husmannsgrenda ved Fundingrud

Kirkefølget passerer husmannsplassen Gjøfjellbråtan og begir seg bortover Burmaveien. Her venter husmennene fra Fundingrudgrenda. Hele syv husmannsplasser ligger det her: Fundingrudhaugen like oppe ved veien. Litt lenger nede finner vi Fundingrudstuen, og de to plassene øvre og nedre Roligheten. Husmannen fra nedre Roligheten hilser høflig på folket fra Svestad – til daglig jobber han som gartner i den engelske hagen deres. Nede fra Fundingrudteigen kommer Andreas Hansen ridende – han er en ganske velstående husmann, og eier tre kuer og egen hest.

Nedover jordene fra Tolvbjørnrudåsen marsjerer husmannsfolket fra Dammyra i samlet flokk. Dette begynner å bli et anselig følge. Spelemannen Thorer Andersen fra Thorerhagen har tatt med seg fela og spiller vakkert for ung og gammel.

Men fra Stensrud-plassen oppe ved Sandåsen kommer det som vanlig ingen. Folk ser på hverandre, og rister på hodet: For Hagbart og Ottea Stensrud har meldt seg ut av statskirken, og startet sin egen frikirke der oppe i skogen.

Fra Hokholt til Kongebråtan

Snart passerer vi Hokholt, og i skråningen nord for gården fører Kirkeveien oss gjennom en frodig hage med duftende syriner og jasmin. Her ligger ei lita stue, og fra døråpningen smiler Nille

Jensen og sønnen Severin. Severin Jensen kommer med tiden til å bli Nesoddens første telefonbestyrer – men det er en annen historie, for foreløpig er ikke telefonen oppfunnet. Sammen med dem venter også husmannsfolkene fra naboplassen Løkka, som ligger litt høyere oppe i åsen.

Sola skinner, turen gått lett, og vi er halvveis til kirken. Men hesene begynner å bli tørste, så vi hviler noen minutter ved vanningsstedet nedenfor husmannsplassen Utenga. Så bærer det videre forbi Haslehagen og nordover til Kongebråtan, der kong Carl XII skal ha overnattet ifølge sagnet. Her venter husmannsfolket fra Blankemyr – de har tatt snarveien gjennom skogen og er klare for kirkevandring.

Men nå takker jeg for følget. Herfra finner du veien alene – det er bare å følge lia ovenfor Jaer gård og forbi husmannsplassen Stockholm. På turen vår har vi faktisk passert de 20 plassene som Historielaget har merket.

Hvis dette ga mersmak, finner du mye mer på Historielagets internettsider, <http://nesodden.historielag.org>. Der ligger det også kart over plassene. Og for deg som har lyst til å prøve med GPS, har vi lagt ut koordinater. Jeg ønsker deg en riktig god jakt.

Kilde: Stedsnavn i skogen på Nesodden med nordre Frogn (Stein Turtumøygard 1997).

Ordfører Joh. Johnsen forteller

Av Harald Lorentzen

Gårdbruker og trelasthandler Joh. Johnsen som bodde på Myklerud gård på Fagerstrand, var i mange år bygdas ordfører. Han har fortalt en del om livet på Nesodden i 1870–1880-årene. Fortellingen er skrevet om til vår tids skrivemåte:

Joh. Johnsen skriver: I strenge vintre lå isen helt til Fagerstrand (Grisbo), og så sent som i 1874 ble et stort dampskip liggende fast i isen ved Fagerstrand. Skipet var lastet med korn og måtte losse der om vinteren. Lasten ble kjørt til byen på isen av vognmenn og til dels med hester fra gårdbrukerne på Nesodden. Vognmennene var pågående og trengte seg fram etter tur, så nesoddingene ofte måtte vente til langt utpå dagen før de kunne komme inn til båten og få lastet.

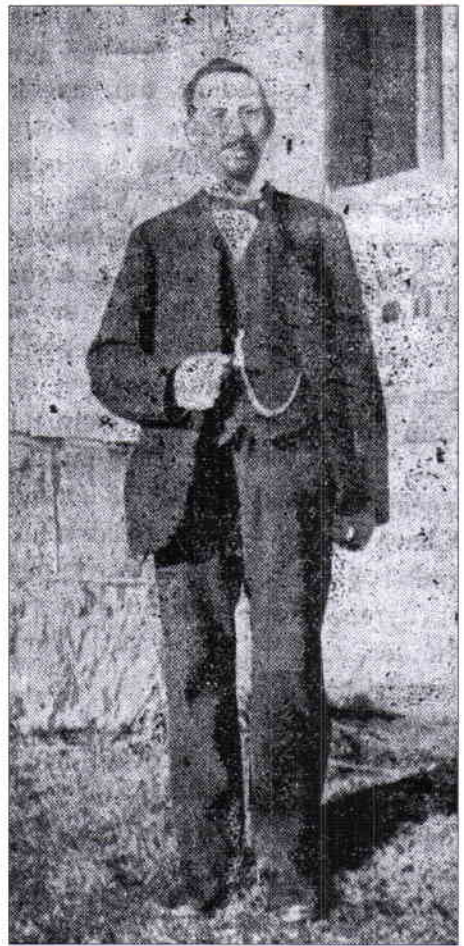
Fisk som ble fisket ute i fjorden ble om vinteren kjørt over land fra Drøbak og steder utenfor, men utpå våren når det ble mildere i været, skar man råk for skipene opp til Kristiania. Jeg kan erindre

flere år hvor råk ble skåret helt fra søndre ende av Langåra og opp til byen.

Nesodden var om vinteren helt innestengt av isen, og på Bunnefjorden var det på den tid stor trafikk på isen. Befolkningen på Nesodden og eiere av nærliggende eiendommer i Frogn og Ås benyttet anledningen til å komme til torget i Kristiania med sine produkter, når isen var farbar. Man kom seg da i land ved den gamle fiskebrygge eller ved Borkehullet, som man den gang kalte stedet nedenfor Revierstredet.

Om våren når råk for skipene ble opparbeidet, ble det over råken lavet en mekanisk bro som lett kunne dras til to sider av råken når dampskip og seilskuter skulle gjennom. Jeg har selv kjørt over en slik bro. Før 1870-årene kjørte nesten ingen fra Nesodden landeveien til Kristiania, for det første var veien ca. fem ganger så lang som når man benyttet veien over isen i Bunnefjorden, samtidig som veien var bakket og besværlig. Man måtte ferdes over de gamle Dalsbakker, Tussebakken, og Sundbybakkene som i lange strekninger har stigning en på fire til fem.

Joh. Johnsen var en av Nesoddens samfunnsbyggere.

Faste hvilesteder

Om sommeren rodde man til Kristiania. Både gårdbrukere og andre

hadde sin robåt for transport av sine produkter til avsettingstedet, Drøbak eller Kristiania. Samtidig gjorde man sine innkjøp, idet det på Nesodden i den tid ikke fantes kjøpmenn eller landhandlere. Robåtene med små seil til var mye brukt i Kristianiafjorden på denne tid og særlig for transport av fisk.

Når fjorden var isfri, ble all fisk regelmessig ført til Kristiania av roere. På vestsiden av Nesodden var det den gang faste hvilesteder for roere i Sandbukten, Grisbo (nå Fagerstrand), Granerudstøen og Kavringsstrand, og på disse steder var det kaffe, øl og dram å få kjøpt.

Før 1880-årene var det lite med kjøreredskaper for sommerbruk på Nesodden. Avlingen på gårdene ble kjørt inn på slede med meier av eiketre. Til lett kjøring, reise til kirken eller lignende benyttet man på den tid alminnelig stivogn med kasse på. Senere kom kjøkenvognen. Gårdbruker Carl Svestad var den første på Nesodden som anskaffet trille som var lang og kjørte med to hester. Johansen på Sørby var den neste som kom med trille på bygda.

Kjøpte Signalen

Da landliggere begynte å komme til Nesoddens vestside om sommerene, leiet man hus på de nærliggende gårdene til sjøen. På Nesoddtangen var havnefogd Johnsen den første som kjøpte villa, idet han i 1880 kjøpte Signalen av brødrene Jakobsen på Nesoddtangen. Omtrent på samme tid kjøpte advokat Hellesten Hesteløkken hvor det ble oppført en villa. Julius Andersen begynte i 1880-årene med å selge villatomter fra sin eiendom på Flaskebekk. De første som bygget villa her skal være Rabbe og straks etter ham doktor Berner.

På Fjellstrand var disponent Hans Andersen den første villaeier, idet han kjøpte grosserer Søren Parrs eiendom «Gamle Fjeldstrand» som han har utbedret og beplantet til et meget vakkert sted. Senere har villabebyggelsen gått frem og tiltatt etter hvert som dampskipsforbindelsen og kommunikasjonene er blitt bedre.

Innledningsvis fortalte jeg at Joh. Johnsen var født på Søndre Myklerud gård 17. november 1857. Han var eneste sønn i familien, og hans far døde da Johan var bare ni år. Han tok over farsgården i 1882, og i 1885 giftet han seg med Hilda Konstanse Kristiansen fra Agnor. Han drev også i 16 år Frogner landhandleri sammen med sin søster. Johnsen var gårdbruker, men begynte med trelasthandel i 1906, og dette ble hans viktigste virke framover. Han var dessuten medlem av direksjonen i Nesoddens Dampskibsselskab siden starten i 1892 og fremover i mange år. Vi må heller ikke glemme at han var en av drivkreftene med å skaffe søndre del av kommunen et eget gudshus – nåværende Gjøfjell kirke.

I Nesodden herredsstyre var han med fra 1888 til han frasa seg gjenvalg høsten 1931. Da hadde han vært ordfører i 16 av de 43 årene i kommunens tjeneste. Avisen AA skrev i november 1931 at Johnsen hadde vært med: *«fra en bortgjemt og glemmt liten bygd med meget små forhold er bygden gjennom de siste 30–40 årene vokset sig frem til en stor og veladministrert kommune»*.

Schrader Gartneri – en blomstrende virksomhet

Av Tore Granerud

Når du en vinterkveld kommer ned To-veien – du har kanskje vært der oppe for å se på Historielagets hus på To gård – blir du møtt av et overveldende lysskue. Det er Schrader Gartneri som åpenbarer seg, og du kan ikke annet enn å bli mektig imponert av det omfanget som denne virksomheten har fått. Gartneriet er et resultat av en ekteskapeilig allianse mellom familiene Schrader og Halle, så la oss gå litt tilbake for å få et innblikk i hvordan det hele i grunnen begynte.

Familien Schrader kan føre sine aner tilbake til Schleswig-Holstein, men allerede rundt år 1700 kom Hans Jacob Schrader flyttende til Norge. Han bosatte seg først i Vestfold, og hans etterkommere slo seg ned på forskjellige steder på Østlandet. Vi går fram til oldefar til nåværende eier av Sandaker gård som rundt år 1900 bodde på Hvaler. Han var sjømann av yrke, og det passet bra for ham at han etter hvert fikk jobben som skipper på D/S Hvaler – båten mellom Hvaler og Fredrikstad. Dette var sannsynligvis på slutten av 1800-tallet. I 1905 – i forbindelse med prosessen som førte fram til oppløsningen av unionen med Sverige – hadde han en litt

annen oppfatning enn hva flertallet i Norge sto for. Han argumenterte for at det var for tidlig å oppløse unionen. Dette standpunktet førte til at en vakker dag ble DS Hvaler møtt av en flokk sterkt nasjonalistiske Fredrikstad-beboere, som bombarderte både båten og skipperen om bord med tomater og egg. Konsekvensen ble at Schrader måtte forlate jobben som skipper på båten. men det ble sønnen hans som overtok.

Hans sønn igjen, Hans Petter Schrader, født 1906, brøt med families tradisjon som sjømann, han ville heller bli gartner. Han begynte på Statens Gartnerskole, fullførte den som beste elev, og dessuten møtte han der den som skulle bli hans følge gjennom livet, og som også førte til at Schrader Gartneri etter noen år ble lokalisert til Sandaker gård.

Familien Halle blir eiere

Vi går så over til familien Halle, som de av oss som nå er i ferd med å bli «oppe i årene» husker som eiere av Sandaker gård. Einar Halle, født i 1868, overtok denne gården i år 1905 og kjøpte også noen år

senere Nordre Sandaker. Han hadde med seg sin bror, Finn Halle, som satte i gang med gartnervirksomhet på gården. Han drev som grønnsaksgartner, og han hadde en stor frukthage. Einar Halle ble utdannet til offiser. Han var en sterkt religiøs mann, hans fru – som het Susanne, men ble kalt Sussi – delte hans tro, og blant annet drev de søndagsskole på Sandaker, hvor også skribenten av denne artikklen

Gartneriets grunnlegger Hans Petter Schrader (1906–1983).

Offiser, gårdeier og rytter – Einar Halle (1868–1948).

fikk mange stjerner i søndagsskoleboka for trofast frammøte. Halle deltok også meget aktivt i den frikirkelige virksomhet i bygda, og var en av de sentrale personer i arbeidet med å danne en indremisjonsforening på Nesodden. Dette arbeidet har tidligere vært omtalt i SOPELIMEN 2006. Sussi Halle stiftet Berger Sjømannsmisjonsforening i 1914 og var foreningens formann i flere tiår. Fram mot andre verdenskrig var Sandaker gård fortsatt i eie av Halle, men driften av gården var forpaktet bort. Halle hadde etter hvert fått en betydelig posisjon i det norske forsvar og hadde tittel av oberstløy-

nant. Familien hadde seks barn, fire jenter og to gutter. Begge guttene fikk militær karriere, men på en temmelig forskjelligartet måte. Den yngste av guttene utdannet seg som flyver, og dro til England for å få sin utdannelse. Han var i England da krigen brøt ut, og deltok i krigen på alliert side. Den eldste gutten meldte seg til tjeneste for de tyske styrker og kjempet på østfronten. Begge utmerket seg i det de foretok seg. Men splittelsen mellom sønnene må ha vært tung å bære for den aldrende obertsløytnant Halle. Også jentene på gården valgte sitt videre livsløp i tiden før eller under krigen, og den ene, Aleth Marie, begynte på gartnerskolen, og møtte der Hans Petter Schrader. De to giftet seg.

Dyrket syriner

Ekteparet Schrader startet opp sin karriere som gartnere på Hvaler i 1933. Blant annet begynte hans Petter Schrader å dyrke syrinbusker som han lot stå på jordene i fire år, før de ble tatt inn om høsten. De blomstret deretter utover vinteren, ble så pakket i trekasser og sendt til Oslo, hvor de ble levert til blomsterhandlere. For at blomstene ikke skulle fryse, ble oppvarmede steiner lagt i kassene. Schrader bygget opp to drivhus på Hvaler, og disse ble hovedbase for gartnervirksomheten deres.

Det var i 1946 at paret flyttet til Nesodden for å slå seg ned på Sandaker. På flyttelasset hadde de med seg de to drivhusene som de hadde bygget på Hvaler. Drivhusene ble riktignok fraktet for seg selv på en skøyte, som tok dem inn til Hellvik brygge, og derfra ble de transportert opp til Sandaker. De hadde fått 20 mål jord på Sandaker som forskudd på arv, og de satte opp drivhusene på dette området. Jordene de hadde fått, var blant de beste på gården, for skribenten husker nesoddbønder som brummet litt og beklagde at de hadde tatt de beste jordene på hele Sandaker til å bygge drivhus på. Likevel måtte Schrader kjøre på store mengder torv for å oppnå en kvalitet på jorda som var tilfredsstillende for hans fremtidige virksomhet. Det var allerede den gang forutsatt at Schrader-familien skulle få overta hele Sandaker etter hvert, men her oppsto det problemer. Halles eldste sønn, som hadde tjenestegjort for tyskerne

De første drivhusene på gartneriet.

på østfronten, ble dømt til en temmelig lang fengselstraff etter krigen. Han klarte imidlertid å få denne straffen redusert ganske mye, så plutselig en dag sto han der og var fri mann. Han overtok Sandaker på odell. Dette førte til en rekke problemer av bomessig, driftsmessig og familiær art, og det var først i 1960 at familien kom til enighet om at Schrader-familien skulle overta hele gården.

Murte demning

Så satte de i gang som gartnere på Sandaker. Størrelsen på drivhusene var i 1946 300 m², og de dyrket for øvrig grønnsaker, stauder og busker utover store deler av eiendommen. De murte opp en demning for å få vann nok til vanning, men det var for mye sand i støpen, så demningen brøt sammen i løpet av kort tid. Den ble byg-

get opp igjen året etter, og de boret etter vann i 1955. Vann viste det seg å være nok av i grunnen. Måten å selge på var å stå på torget i Oslo og selge samt å levere rundt på hele Nesodden etter bestilling. Etter hvert tok engrossalget en stadig større andel av det totale salg, og Schrader etablerte sin egen virksomhet først på Grønland torg og senere på Økern torg. I 1961 var forandringene fullført. Schrader hadde fra å være en torghandler blitt en betydelig engrosvirksomhet samtidig som virksomheten ble stadig mer spesialisert mot potteplanter. I 1961 begynte også sønnen Hans Vilhelm Schrader på gartnerskolen, for deretter å gå fullt inn i forretningsdriften. Derved var altså 2. generasjon i gang.

Utvidet veksthusene

Fra 1960 og framover har virksomheten blitt utvidet med nye veksthus. Størrelsen på veksthusene var som nevnt opprinnelig ca. 300 m², og rundt 1990 var arealet kommet opp i 7000 m². Den første utbyggingen – i 1961 – ble finansiert med lån i Bøndenens Bank, og banken krevde en nedbetaling av lånet på 5 år. En særdeles kort nedbetalingstid for så langsiktige investeringer. De valgte likevel å sette i gang, så risikovilligheten og tro på egne forutsetninger var utvilsomt på topp. Og de klarte det. Utbyggingen fortsatte fram mot århundreskiftet og videre, i 1995 bygget de ut 7,5 mål med nye drivhus, og i dag har gartneriet kommet opp i en samlet drivhusflate på 23000 m².

Samtidig med at stadig nye veksthus ble bygget, forandret også innholdet i veksthusene seg. Virksomheten som begynte med manuell drift og håndtering av hver enkelt plante, er nå lagt fullstendig om til datastyrt produksjonsanlegg og roboter som sørger for at plantene får akkurat den tilmålte plass, lys, vann og gjødning som de trenger for å utvikle seg til vakre blomster som vi «kan si det med». Spesialiteten til Schrader er krysantemum, men vareutvalget omfatter også en rekke andre potteplanter. Det er en opplevelse å se på hvordan blomstene blir til. Blomstertorven trekkes inn på bånd og blir tilført en maskin som fyller pottene. Pottene blir plassert på bevegelige bord som blir trukket rundt i drivhuset i et automatisk

Trangt om plassen i gamle drivhus.

Tilstede på Nesodd-dagen på Signalen.

system. Etter at pottene er fylt, føres de fram til et vanningspunkt og deretter stikkareal. Hver potte får tre stiklinger, dette gir en tett og fin plante. Siden dekkes pottene med plast. Etter flere prosesser ankommer de stedet der de begynner å blomstre. Så kommer tiden for pakking og avsending til forhandler, før blomsten dukker opp på mitt og ditt stuebord, til glede for alle som tar en titt på den.

Handelskjedene dominerer

Salget av planter må som for de fleste andre produkter tilpasses situasjonen i markedet slik den er til enhver tid. De store handelskjedene dominerer detaljhandelen, og også Schrader har tilpasset seg dette. Schrader er i dag et av de ledende rene blomstergartnerier i

Norge og har en omsetning på ca. 30 mill. kroner. Hvert år leverer de nå 3 millioner planter rundt omkring i hele Norge. Virksomheten beskjeftiger 20–25 årsverk. For oss som har fulgt utviklingen fra ut-siden, ser den nærmest eventyrlig ut. For dem som har vært mitt oppe i det, har årene vært preget av lange, lange arbeidsdager og mye slit og stadig bekymring for ikke å lykkes, men også glede og tilfredsstillelse over å konstatere at de lykkes.

Schrader prøver hele tiden å holde seg à jour med utviklingen i gartnervirksomheten også i land som er vesentlig større enn oss i produksjon av blomster og planter. Ledelsen av gartneriet på Sandaker er nå inne i et nytt generasjonsskifte, ved at Hans Vilhelms datter Kristin Schrader overtok som gartneriets daglige leder for 3–4 år siden. Den nye ledelsen vil måtte finne løsninger på nye utfordringer. Som viktigste utfordring fremover peker Hans Vilhelm Schrader på energisituasjonen. Strøm er hovedenergikilden for gartneriet i dag. Kravene til miljø sammen med prisutvikling for forskjellig energi kan føre til forandringer. En annen utfordring er rekruttering av medarbeidere til bedriften. For få nordmenn synes å være interessert i gartneryrket nå, noe som har ført til at medarbeiderstaben omfatter folk fra Asia, Afrika og ulike hjørner av Europa. Et internasjonalt miljø kan være positivt det, særlig hvis det bringer med seg faglige impulser fra andre land, men kommunikasjonen kan bli noe tyngre. En tredje utfordring kan være den billige produksjonen av blomster i for eksempel afrikanske land, hvor lønnsnivået er totalt forskjellig fra hva det ligger på i Norge. Det kan da ikke være riktig bruk av energi å transportere planter og blomster fra Afrika til Norge, mener Schrader.

I mellomtiden fortsetter Schrader Gartneri å levere blomster til hus og hytte over hele Norge.

En landhandler etablerer seg på Fjellstrand

Av Harald Lorentzen

Historien om Ingvald Hokholt og hans etablering og kjøpmannsliv på Fjellstrand ble i det alt vesentlige fortalt av hans sønn Knut Hokholt, han gikk bort i 2003. Denne historien er bygget på Knut sine notater sammenstilt med egne opptegnelser.

Ingvald Hokholt

Ingvald Jacob Hokholt ble født den 25. juli 1888 på Hokholt gård og døde 3. august 1951. Han var døpt Jacob Ingvald, men ville ikke hete Jacob. Den 16. september 1914 ble han viet til Ragna Mathilde Kjenslie i Kampen kirke. Hun var født 1886 og døde 1930. Ragna var datter av Hans J. Andreassen og Boel Kristiansdatter

Ingvald Hokholt ble landhandler på Fjellstrand

Det eldste bilde vi har av Hokholtbutikken. Fra 1920-tallet.

(Boel var født på Nyborg - H.L) som i sin tid forpaktet Kjenslie og tok dette som familienavn da de flyttet til Kampen i Oslo.

Ingvald var den yngste av i alt 11 søsken. Allerede 21 år gammel startet han egen bedrift med å bygge sommerhus på Fjellstrand, for han så da tydeligvis inn i den framtidig utvikling som stedet senere fikk. Fra våren 1909 drev han som tømmermann og byggmester. Han bygde flere hus og var formann ved byggingen av forsamlingshuset Eklund. Og med hans evner til å se utviklingen, ville han som sin bror åpne egen forretning.

Men det var et men, for å klare dette måtte han ha egen tomt. Og den tomten han hadde valgt var eiet av hans onkels familie, famili-

en Nyborg, som eide mange store tomter på Fjellstrand. En i familien, Olaf Nyborg, drev eget landhandleri, og Ingvald regnet med at han neppe fikk kjøpt tomt for å drive en konkurrerende butikk.

Derfor gjorde han en avtale med sin svoger Jacob, han som var gift med Mathilde, Ingvalds søster. Denne avtalen gikk ut på at Jacob skulle kjøpe tomten av familien Nyborg for å bygge egen bolig, som Ingvald da skulle bygge. Tomten kostet 700 kroner. .

Under byggetiden skulle Jacob så endre mening og selge eiendommen til Ingvald. Alt gikk etter planen, skylddelingsforetning ble foretatt 22. sep. 1911 over eiendommen G. nr 29, b. nr 11 fra Hans Nyborg til Jacob J. Dahl, og den fraskilte del fikk B. nr 94 og navnet Aulie. Den 25. okt 1911 overtok Ingvald tomten for en pris av kr 700.- med kontant betaling.

Ingvald Hokholt A/S

Ingvald fikk handelsbrev den 18. mars 1912. Han åpnet egen forretning i selvbygget hus den 23. april 1912 og drev denne på eiendommen Aulie. På Aulie var det butikk i første etasje og leilighet i annen etasje.

I 1919 delte han eiendommen og fraskilte parsellen Arnstein hvor han bygget en ny stor butikk. Det opprinnelige huset ble solgt.

Arnstein

Den 8. sep 1920 åpnet han butikk i nye lokaler i nybygget på eiendommen Arnstein, som da var utskilt fra Aulie. Denne deling ble foretatt den 12. nov. 1919, og den nye utskilte del fikk navnet Arnstein og b. nr 289. Dette var en etter den tid en meget stor forretning, 130 m², med forretning i 1. etg. og bolig i 2. etg. Forretningsdriften var basert på stort vareutvalg med mat, klær, sko, fargehandel, bygningsartikler, dynamitt, koks og

*Lettvint og god 17.mai mat
finner De i vår frysedisk.*

INGVALD HOKHOLT A/S
Tlf. 1013 — 1113

Det var viktig med reklame. Han laget prospektkort hvor butikken var motivet. Dette prospektkortet er fra 1930-tallet.

ved. Det ble også anlagt ishus med plass til ca 360 blokker isolert med sagflis.

I 1930 ble Ingvald enkemann 42 år gammel med 6 ukonfirmerte barn, og dette ble da en ekstra belastning for ham. Ragna hadde vært syk i lengre tid uten at årsaken ble avklart. Hun hadde levd med et kristent livssyn og skjøttet sin oppgave som husmor til et stort hus med stor omhu, og Ingvald valgte å ikke finne seg en ny make.

Det foreligger en kredittvurdering av Ingvald pr. 12. mars 1943

ARNESTEIN FRYSERI

Hokholt, Fjellstrand

BOKS Nr. 33

Martin Luanstrud

KVITTERING for mottatt fryseboksleie kr. 20,-

for tidsrommet 15. 9 1957 til 15. 9 1958

Fjellstrand den 10. 10 1957.

Betalt
ARNESTEIN FRYSERI

B. Hokholt.

som bl.a. gir uttrykk for at han driver en god forretning, men det er ingen stor formue. Han er en etter sigende respektert mann som nyter godt omdømme innen bygden og han anbefales til forbindelse og må kunne innrømmes en avpasset kreditt. Han ble henvist til å leie hjelp både i hus og forretningen.

Portrettmaler

Tapet av hustruen bevirket store belastninger på ham som person, og 1939 fikk han slag. Ved hjelp av en god huslege fikk han førligheten tilbake, men ble vel aldri helt frisk som før. I 1932 startet Ingvald en ny hobby som portrettmaler, med å male sin avdøde hustru. I alt malte han 21 bilder av familie og kjente og kjære venner som satte stor pris på hans kunst. Han forsøkte å bli godtatt til høstutstillingen, men det ble da svart at maleriene ikke var å betrakte som kunst fordi de med sin detaljrikdom ble betegnet som håndverk.

For barna ble det krevet at de tidlig måtte delta i farens aktiviteter i arbeid og hobby. Sommeren 1937 ble i stor grad brukt til å plukke blomsten av løvetann som skulle brukes til grunnlag for vin, prisen var 25 øre pr kg løvetannblomst. Dessuten gikk de rundt i Fjellstrand og krevde inn abonnementsavgifter for tilgang til vellets private badestrand. Betalingen de fikk var 25 øre for hvert abonnement

på kr. 25. Ellers var det å bringe varer til kundene og annet forefallende arbeid som å plukke poteter, bære ved til kjøkken og vaskekjeller etc. Det ble også tid til badeliv om sommeren, og om vinteren var veien ned til bryggen en yndet akebakke for oss barna, fortalte sønnen Knut.

Ingvald følte et spesielt ansvar for sine gode venner fiskeren Hans Ommen og hans kone Oline som bodde i Omsbukta litt nord for Fjellstrand brygge. Han laget en artikkel om deres familienes liv og levnet på grunnlag av de faktiske forhold.

Forretningen drev han til 28. desember 1946. Den nye butikken ble stor og fin på den tiden, 130 kvadratmeter, også her butikk i første og leilighet i annen etasje. Sønnen Gunnar var den typiske kjøpmann med godt humør og kvikke svar. Under krigen fungerte han som butikksjef og da sørget han for mat til milorg. personer som lå i dekning på Fjellstrand, og for dette ble han tildelt deltagermedaljen. Den 28. desember 1946 overtok han driften av forretningen etter sin far. Markedet og varetilgangen var vanskelig så han søkte etter muligheter, bl. a. med egen pølsemaker.

Fryseriet

I slutten av 1950 - årene kom fryseteknikken for fullt. I 1957 startet familien Hokholt opp med frysebokser. Knut Hokholt bygget og innredet rommet hvor det var plass til 200 bokser, men det var 120 bokser i bruk. Arnstein Fryseri kalte de seg. Det var stor festivitas da man åpnet Arnstein Fryseri. Den kjente radiomannen Rolf Kirkevaag kom ut og åpnet det hele på Folkets Hus. Det kostet 60 kroner i året å leie fryseboks i Arnstein Fryseri.

Berit Hokholt sto for innkrevingen av leie for fryseboksene. "Det var mer slit enn fortjeneste for meg", fortalte hun.

Kulturkollesjon

En dag kom en bydame inn i butikken til Hokholt i bare shorts. Alf Moe som var fastboende på Fjellstrand var samtidig inne og han ble så forferdet over at noen kunne gå slikt kledd.

Våren 1950 bygget Gunnar Hokholt helt om forretningsdriften og

åpnet selvbetjeningsforretning som nr 6 i Norge. Dette vakte oppsikt, men ingen kunne den gang forutsi at denne måte å drive forretning på skulle revolusjonere all forretningsdrift i Norge og dermed skape grunnlaget for, og gi ideen til, dagens store kjøpesentre. Det å starte opp med denne sort forretning skapte problemer som sto i kø, for all vareleveranse var basert på vanlig drift, til eks. kan det nevnes at ingen varer var pakket i kundevennlige porsjoner. Så kvelden og natten ble i det vesentligste brukt til å veie opp varene fra 100 kg til 1 kg porsjoner. Til tross for sine ideer om driften tapte Gunnar i konkurransen og forretningsdriften ble avsluttet 13. juni 1964.

Bidrag til våre samlinger

Familien Wetlesen på Gjøfjell gård har overlatt resten av det gamle gårdsarkivet etter Olaf Raaen til Historielaget. Her er mange godbiter for framtidige forskere som vil studere Nesoddens gårdshistorie.

AS Nesodden-Bundefjord DS har skjenket en rekke protokoller og annet historisk stoff til Nesodden Historielag. Dette er stoff som går helt tilbake til 1875 (Bundefjord Dampskibsselskap) og 1892 (Nesoddens Dampskibsselskap).

Vedrørende innholdet i de ulike arkivene henviser vi til Nesodden Historielags hjemmeside

<http://www.nesodden.historielag.org/>

Søk på Aktiviteter, hvor man finner en nøyaktig oversikt over hva som finnes i arkivet.

NESODDEN HISTORIELAG HAR MANGE AKTIVITETER OG OPPGAVER

